YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu toinen jaosto)
10 päivänä heinäkuuta 1997 *

Asiassa T-227/95,

AssiDomän Kraft Products AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Tukholma,

AB Iggesunds Bruk, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Örnsköldsvik (Ruotsi),

Korsnäs AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Gävle (Ruotsi),

MoDo Paper AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Örnsköldsvik (Ruotsi),

Södra Cell AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Växjö (Ruotsi),

Stora Kopparbergs Bergslags AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Falun (Ruotsi), ja

Svenska Cellulosa AB, Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Sundsvall (Ruotsi),

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

kaikkien edustajina solicitor of the Supreme Court of England and Wales John E. Pheasant ja asianajaja Christophe Raux, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Loesch & Wolter, 11 rue Goethe,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies Wouter Wils, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

jossa kantajat vaativat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan 4.10.1995 tehdyn komission päätöksen, jolla on hylätty kantajien yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. vastaan komissio, 31.3.1993 antaman tuomion (Kok. 1993, s. I-1307) johdosta esittämät vaatimukset siitä, että ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 19 päivänä joulukuuta 1984 tehdyllä komission päätöksellä 85/202/ETY (IV.29.725 — Sellu) (EYVL 1985, L 85, s. 1) niille määrätyt sakot palautetaan,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja B. Vesterdorf sekä tuomarit C. W. Bellamy ja A. Kalogeropoulos,

kirjaaja: H. Jung,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.9.1996 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

1 Tämä asia perustuu samaan tosiasialliseen ja oikeudelliseen taustaan kuin yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. vastaan komissio, 31.3.1993 antama tuomio (Kok. 1993, s. I-1307, jäljempänä 31.3.1993 annettu tuomio), jolla yhteisöjen tuomioistuin kumosi osittain ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 19 päivänä joulukuuta 1984 tehdyn komission päätöksen 85/202/ETY (IV.29.725 — Sellu) (EYVL 1985, L 85, s. 1, jäljempänä sellupäätös). Aiemmat vaiheet tässä asiassa on esitetty viimeksi mainitussa päätöksessä ja yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa.

2 Tämän asian seitsemän kantajaa ovat ruotsalaisia yrityksiä, jotka valmistavat sellua. Ne edustavat joko itse tai jonkin muun yhtiön seuraajina kymmentä (nrot 30—39) niistä yhdestätoista ruotsalaisesta yhtiöstä, joille sellupäätös on osoitettu (jäljempänä ruotsalaiset adressaatit).

3 Komissio totesi sellupäätöksessä, että osa niistä 43:sta, joille päätös on osoitettu, olivat tiettyinä määriteltyinä aikoina rikkoneet ETY:n perustamissopimuksen (josta sittemmin on tullut EY:n perustamissopimus, jäljempänä perustamissopimus) 85 artiklan 1 kohtaa muun muassa siten, että ne olivat yhdenmukaistaneet valkaistun sulfaattisellun hintoja.

4 Sellupäätöksen 1 artiklassa luetellaan ne menettelyt, joilla komissio on katsonut 85 artiklaa rikotun, yksilöidään niistä, joille päätös on osoitettu, kuhunkin näihin menettelyihin osallistuneet, ja todetaan merkitykselliset ajanjaksot. Ruotsalaisten adressaattien katsottiin rikkoneen 85 artiklaa seuraavin tavoin, joilla on tämän asian kannalta merkitystä.

5 Komissio toteaa sellupäätöksen 1 artiklan 1 kohdassa, että ruotsalaiset adressaatit, lukuun ottamatta Billerud-Uddeholmia ja Uddeholm AB:a, sekä muut tuottajat, jotka olivat suomalaisia, amerikkalaisia, kanadalaisia ja norjalaisia, olivat yhdenmukaistaneet "Euroopan talousyhteisöön myytävän valkaistun sulfaattisellun hintoja" joko koko ajan vuodesta 1975 vuoteen 1981 tai osan aikaa tästä ajanjaksosta.

6 Saman artiklan 2 kohdan mukaan kaikki ruotsalaiset adressaatit olivat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklaa yhdenmukaistamalla yhteisössä tapahtuvassa valkaistun sulfaattisellun kaupassa ainakin Belgiassa, Ranskassa, Saksan liittotasavallassa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa olevilta asiakkailtaan todellisuudessa pyydettyjä hintoja.

7 Sellupäätöksen 3 artiklassa komissio määräsi lähes kaikille niille, joille päätös on osoitettu, sakkoja, joiden suuruudet vaihtelivat 50 000 ecusta 500 000 ecuun. Niistä ruotsalaisista, joille päätös on osoitettu, yhdeksälle määrättiin sakkoja. Nämä yritykset eivät nostaneet tästä päätöksestä kumoamiskannetta, vaan maksoivat sakkonsa.

8 Niistä alkuperäisestä 43:sta, joille sellupäätös on osoitettu, tai niiden seuraajista 26 nosti päätöksestä kumoamiskanteen perustamissopimuksen 173 artiklan nojalla. Yhteisöjen tuomioistuin kumosi näiden kanteiden johdosta 31.3.1993 antamallaan tuomiolla muun muassa sellupäätöksen 1 artiklan 1 ja 2 kohdan, joissa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiset oli todettu. Yhteisöjen tuomioistuin poisti kanteen nostaneille yrityksille määrätyt sakot tai alensi niiden määrää.

9 Tämän asian kannalta merkityksellinen osa 31.3.1993 annetun tuomion tuomiolauselmasta kuuluu seuraavasti:

"1) Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 19 päivänä joulukuuta 1984 tehdyn komission päätöksen 85/202/ETY 1 artiklan 1 kohta kumotaan.

2) Edellä mainitun päätöksen 1 artiklan 2 kohta kumotaan.

— —

7) Kantajille määrätyt sakot poistetaan lukuun ottamatta Finncelliä ja lukuun ottamatta Canforia, MacMillania, St Annea ja Westaria, joille määrätyt sakot alennetaan 20 000 ecuun.

— —"

10 Tuomion julistamisen jälkeen kantajat vaativat 24.11.1993 päivätyllä kirjeellä komissiota tarkastelemaan uudelleen niiden oikeusasemaa tuomion valossa ja palauttamaan niille sakot, jotka ne olivat maksaneet, siltä osin, kuin kunkin niistä määrä oli suurempi kuin 20 000 ecua, jota yhteisöjen tuomioistuin piti tiettyjen kantajien kohdalla oikeana määränä niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, joiden osalta sellupäätöstä ei kumottu.

11 Tämä 24.11.1993 päivätty kirje kuuluu seuraavasti:

" — — The Swedish respondents contend that the Commission may not retain the fines they paid for infringements of Article 85(1) by concertation on announced and transaction prices once the ECJ has annulled the Commission's relevant finding.

— —

The Swedish undertakings who paid fines in respect of infringements of Article 85(1) which have now been annulled by the Court are entitled to recover those fines. It is clear from the caselaw (see, for example, the two Snupat cases [1959] ECR 127 and [1961] ECR 53) that there is an obligation on the relevant Community institution (in this case, the Commission), to review the position of undertakings in a similar position, where the ECJ makes a ruling which is not addressed to those undertakings.

In this case, the Swedish respondents are in an identical position to the wood pulp producers who appealed the Commission's decision. The Court has annulled the Commission's findings in relations to concertation on announced and transaction prices. The Commission therefore has a duty to review the position of the Swedish respondents and to return that part of the fines paid by them which relates to the two infringements of Article 85 (1) which have been annulled."

["—— Ruotsalaiset adressaatit katsovat, että komissio ei voi pitää niitä sakkoja, jotka ne joutuivat maksamaan siksi, että niiden oli katsottu rikkoneen 85 artiklan 1 kohtaa sillä perusteella, että ne olisivat yhdenmukaistaneet ilmoitettuja ja kaupoissa noudatettuja hintoja, koska yhteisöjen tuomioistuin on kumonnut komission päätöksen näiltä osin.

— —

Ruotsalaiset yritykset, jotka maksoivat sakkonsa niistä 85 artiklan 1 kohdan vastaisiksi katsotuista menettelyistä, joista yhteisöjen tuomioistuin on nyt todennut, ettei kilpailusääntöjä ole rikottu, ovat oikeutettuja saamaan maksamansa sakot takaisin. Oikeuskäytännön perusteella (ks. esim. molemmat Snupat-tapaukset, Kok. 1959, s. 275 ja Kok. 1961, s. 103) on selvää, että asianomaisen yhteisön toimielimen (tässä tapauksessa siis komission) on tarkasteltava uudelleen samassa tilanteessa olevien yritysten asemaa, kun yhteisöjen tuomioistuin antaa tuomion, jota ei ole osoitettu näille yrityksille.

Tässä tapauksessa ruotsalaiset adressaatit ovat samassa tilanteessa kuin ne selluntuottajat, jotka nostivat kanteen komission päätöksestä. Yhteisöjen tuomioistuin on kumonnut komission toteamukset siitä, että ilmoitettuja ja kaupoissa noudatettuja hintoja olisi yhdenmukaistettu. Komissio on sen vuoksi velvollinen tarkastelemaan uudelleen ruotsalaisten adressaattien asemaa ja palauttamaan sen osan niiden maksamista sakoista, joka liittyy niihin kahteen 85 artiklan 1 kohdan vastaiseksi väitettyyn menettelyyn, joiden osalta yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, ettei kilpailusääntöjä ole rikottu."]

12 Komission virkamiehet ilmoittivat ensin 6.12.1993 päivätyllä kirjeellä kantajille, että niiden 24.11.1993 päivätty kirje oli siirretty talousarvioista vastaavalle pääosastolle (PO XIX), jotta se tutkisi, voidaanko vaatimukseen suostua.

13 Sitten kilpailuasioista vastaavan pääosaston (PO IV) pääjohtaja ilmoitti 4.2.1994 päivätyllä kirjeellä kantajille, että komissio aikoi hylätä niiden vaatimuksen, ja pyysi niitä esittämään asetetussa määräajassa haluamansa huomautukset.

14 Vastauksena tähän kirjeeseen kantajat vaativat 8.4.1994 päivätyllä kirjeellä komissiota tekemään lopullisen päätöksen siitä, mitä oikeudellisia seurauksia 31.3.1993 annetusta tuomiosta on pääteltävä olevan. Kantajat uudistivat tämän vaatimuksensa 24.10.1994 ja 21.12.1994 päivätyillä kirjeillä.

15 Kilpailuasioista vastaava komission jäsen ilmoitti 4.10.1995 päivätyllä kirjeellä (jäljempänä 4.10.1995 päivätty kirje tai kanteen kohteena oleva päätös) hylänneensä kantajien esittämän palauttamisvaatimuksen. Kirjeessä todettiin seuraavaa:

"In your letter of 24 November 1993 you asked the Commission to review the position of your clients ('the Swedish respondents') in light of the Court's judgment of 31 March 1993. More specifically, you requested the Commission to return the fines relating to the infringements found in the parts of its decision which had been annulled by the aforesaid judgment. Having received a preliminary reaction of my services (letter of 4 February 1994 signed by the Director General for Competition), you reiterated your request in your letters of 8 April, 24 October and 21 December 1994.

I do not see any possibility to accept your request. Article 3 of the decision imposed a fine on each of the producers on an individual basis. Consequently, in point 7 of the operative part of its judgment, the Court annulled or reduced the fines imposed on each of the undertakings who were applicants before it. In the absence of an application of annulment on behalf of your clients, the Court did not and indeed could not annul the parts of Article 3 imposing a fine on them. It follows

that the obligation of the Commission to comply with the judgment of the Court has been fulfilled in its entirety by the Commission reimbursing the fines paid by the successful applicants. As the judgment does not affect the decision with regard to your clients, the Commission was neither obliged nor indeed entitled to reimburse the fines paid by your clients.

As your clients' payment is based on a decision which still stands with regard to them, and which is binding not only on your clients but also on the Commission, your request for reimbursement cannot be granted."

["Olette pyytänyt 24.11.1993 päivätyllä kirjeellänne komissiota tarkastelemaan uudelleen päämiestenne tilannetta (jäljempänä ruotsalaiset adressaatit) 31.3.1993 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion valossa. Tarkemmin sanottuna pyysitte komissiota palauttamaan komission päätöksen siinä osassa, jonka yhteisöjen tuomioistuin kumosi, todettuihin kilpailusääntöjen vastaisiin menettelyihin perustuneet sakot. Saatuanne alaisiltani alustavan vastauksen (kilpailuasioista vastaavan pääjohtajan 4.2.1994 päivätty kirje) olette uudistanut pyyntönne 8.4.1994, 24.10.1994 ja 21.12.1994 päivätyissä kirjeissänne.

En voi mitenkään hyväksyä pyyntöänne. Päätöksen 3 artiklassa määrättiin sakot kullekin tuottajalle erikseen. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin poisti sakot tai alensi niitä tuomionsa tuomiolauselman 7 kohdassa kunkin kantajana olleen yrityksen osalta. Koska päämiehenne eivät olleet nostaneet kumoamiskannetta, yhteisöjen tuomioistuin ei kumonnut 3 artiklan niitä osia, joissa päämiehillenne oli määrätty sakkoja, eikä se olisi voinutkaan kumota niitä. Tästä seuraa, että komissio on kokonaisuudessaan täyttänyt velvollisuutensa noudattaa yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota, kun se on palauttanut asian voittaneiden kantajien maksamat sakot. Koska tuomio ei koske päätöstä päämiestenne osalta, komissio ei ole velvollinen palauttamaan päämiestenne maksamia sakkoja eikä sillä ole oikeuttakaan tehdä sitä.

Koska päämiestenne maksamat sakot perustuvat päätökseen, joka on edelleen voimassa heitä kohtaan ja joka sitoo sekä päämiehiänne että komissiota, palauttamispyyntöönne ei voida suostua."]

Asian käsittelyn vaiheet ja asianosaisten vaatimukset

16 Kantajat ovat nostaneet esillä olevan kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 15.12.1995 jättämällään kannekirjelmällä.

17 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella päättänyt aloittaa suullisen käsittelyn ja kehottanut komissiota lausumaan suullisessa käsittelyssä, mitä merkitystä se katsoo yhdistetyissä asioissa 42/59 ja 49/59, Snupat vastaan korkea viranomainen, 22.3.1961 annetulla yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla (Kok. 1961, s. 99) olevan tämän asian kannalta.

18 Asianosaisten lausumat on kuultu 11.9.1996 pidetyssä istunnossa, jossa he ovat vastanneet myös kokoonpanossa puheenjohtaja H. Kirschner ja tuomarit B. Vesterdorf, C. W. Bellamy, A. Kalogeropoulos ja A. Potocki toimineen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin.

19 Tuomari Kirschnerin kuoltua 6.2.1997 tämän tuomion ovat antaneet sen allekirjoittaneet kolme tuomaria yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 32 artiklan mukaisesti.

20 Kantajat vaativat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa 4.10.1995 tehdyn päätöksen,

— velvoittaa komission toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet 31.3.1993 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion täytäntöön panemiseksi ja erityisesti velvoittaa komission palauttamaan kantajille sakot, jotka kukin niistä tai yritykset, joiden oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet kantajille, ovat maksaneet sen suuruisina, kuin kannekirjelmän liitteessä 6 on mainittu,

— velvoittaa komission maksamaan korkoa näille määrille siitä päivästä, jolloin ruotsalaiset adressaatit ovat maksaneet sakot, siihen päivään, jolloin vaaditut määrät palautetaan, seuraavasti:

  — alun perin sen korkokannan mukaan, jota Euroopan raha-asiain yhteistyörahasto käytti sakkojen maksuajankohtana, sitten sen korkokannan mukaan, jota Euroopan rahapoliittinen instituutti käytti, nämä kumpikin korotettuna 1,5 prosenttiyksiköllä, tai

  — Banque nationale de Belgiquen perusantolainauskoron mukaan korotettuna 1 prosenttiyksiköllä

eli korkoa kannekirjelmän liitteessä 9 mainitut määrät, sekä

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

21 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— jättää kanteen tutkimatta,

— toissijaisesti hylkää kanteen perusteettomana,

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Ensimmäinen vaatimus, jolla pyritään saamaan kumotuksi 4.10.1995 päivättyyn kirjeeseen sisältyväksi väitetty päätös

Tutkittavaksi ottaminen

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

22 Komissio vaatii, että kumoamisvaatimus jätetään tutkimatta, koska 4.10.1995 päivätty kirje on vain vahvistus siitä, että sellupäätös on voimassa kantajia koskevilta osin. Tämän vuoksi se ei ole kannekelpoinen toimi.

23 Komissio toteaa, että 4.10.1995 päivätyssä kirjeessä ei ole mitään uutta verrattuna sellupäätökseen, joka muutti kantajien oikeusasemaa. Siinä pelkästään todetaan, että sellupäätös on edelleen voimassa kantajien osalta, minkä vuoksi päätöstä ei ole syytä tarkastella uudelleen.

24 Komissio jatkaa, että vaikka kanteella pyritään saamaan kumotuksi 4.10.1995 päivättyyn kirjeeseen sisältyväksi väitetty uusi päätös, todellisuudessa sen kohteena on sellupäätös. Koska määräaika kumoamiskanteen nostamiselle sellupäätöksestä on umpeutunut jo kauan sitten, nyt nostettu kanne on jätettävä tutkimatta.

25 Kantajat toteavat, että 4.10.1995 päivätty kirje on perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitettu kannekelpoinen toimi.

26 Kantajien mukaan kirjettä on pidettävä uutena päätöksenä verrattuna sellupäätökseen. Siinä on ensimmäisen kerran ilmoitettu komission kannasta siihen, mitkä ovat

sen velvollisuudet 31.3.1993 annetun tuomion johdosta, ja tähän kantaan perustuvasta päätöksestä olla palauttamatta kantajien ja niiden yritysten, joiden oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet kantajille, maksamia sakkoja.

27 Kantajat jatkavat, että on väärin väittää, ettei 4.10.1995 päivätyssä kirjeessä olisi mitään uutta, mikä ei kävisi ilmi jo sellupäätöksestä. Komissio totesi tässä päätöksessä, että kantajat olivat eri tavoin rikkoneet kilpailusääntöjä, velvoitti ne lopettamaan rikkomisen ja määräsi niille sakkoja. Sen sijaan 4.10.1995 päivätyssä kirjeessään komissio on kantajien mukaan yksiselitteisesti ja lopullisesti ensimmäisen kerran päättänyt, ettei se palauta sakkoja.

28 Kantajien mukaan kyseessä on toimi, joka vaikuttaa välittömästi ja peruuttamattomasti asianomaisten yritysten oikeusasemaan (asia 60/81, IBM v. komissio, tuomio 11.11.1981, Kok. 1981, s. 2639 ja yhdistetyt asiat T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 18.12.1992, Kok. 1992, s. II-2667).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa aluksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kannetta, joka kohdistuu sellaiseen päätökseen, jossa pelkästään vahvistetaan aiempi päätös, josta ei ole nostettu ajoissa kannetta, ei voida tutkia (yhdistetyt asiat 166/86 ja 220/86, Irish Cement v. komissio, tuomio 15.12.1988, Kok. 1988, s. 6473, 16 kohta ja T-275/94, Groupement des cartes bancaires "CB" v. komissio, tuomio 14.7.1995, Kok. 1995, s. II-2169, 27 kohta). Sellaisen toimen perusteella, joka rajoittuu siihen, että sillä pelkästään vahvistetaan aiempi toimi, asianomaisille ei avaudu mahdollisuutta käydä uudelleen oikeutta vahvistetun toimen laillisuudesta (em. yhdistetyt asiat Snupat v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961, s. 146).

30 Käsiteltävässä asiassa kantajat vaativat 24.11.1993 päivätyllä kirjeellään, että komissio tarkastelisi 31.3.1993 annetun tuomion valossa uudelleen sellupäätöksestä niille aiheutuneita oikeusvaikutuksia. Ne ovat nimenomaan vaatineet komissiota palauttamaan niistä kilpailusääntöjen vastaisista menettelyistä määrätyt sakot, jotka on todettu sellupäätöksen niissä osissa, jotka kumottiin 31.3.1993 annetulla tuomiolla.

31 Tämä uudelleentarkasteluvaatimus hylättiin 4.10.1995 päivätyllä kirjeellä sillä perusteella, että komissio oli täyttänyt 31.3.1993 annetusta tuomiosta johtuvat velvollisuutensa palauttamalla ne sakot, jotka yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa oli poistettu.

32 Jotta voidaan vastata, onko sitä, että komissio kieltäytyi tarkastelemasta uudelleen sellupäätöksen laillisuutta kantajia koskevilta osin, pidettävä pelkästään vahvistavana toimena, on välttämätöntä ensin tutkia, edellyttääkö perustamissopimuksen 176 artikla nyt käsiteltävänä olevassa asiassa tällaista uudelleen tarkastelemista.

33 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että vain jos näin on, komission 4.10.1995 päivättyyn kirjeeseen sisältyvää toimea, joka implisiittisesti koskee 31.3.1993 annetun tuomion johdosta komissiolle perustamissopimuksen 176 artiklan nojalla kuuluvien velvollisuuksien sisältöä, on pidettävä uutena päätöksenä, joka voidaan riitauttaa kumoamiskanteella (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 97/86, 193/86, 99/86 ja 215/96, Asteris ym. v. komissio, tuomio 26.4.1988, Kok. 1988, s. 2181, 8, 32 ja 33 kohta), koska jälkimmäinen päätös täytyy katsoa tehdyn uutta oikeudellista taustaa vasten verrattuna siihen, jossa sellupäätös tehtiin.

34 Koska se, johtuuko 31.3.1993 annetusta tuomiosta velvollisuus tutkia uudelleen sellupäätöksen laillisuus kantajia koskevilta osin, on asiakysymys, tutkittavaksi ottaminen on käsiteltävä ja ratkaistava yhdessä pääasian kanssa.

Pääasia

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

35 Kantajien ainoa kanneperuste on se, että komissio on kieltäytyessään tarkastelemasta 31.3.1993 annetun tuomion valossa uudelleen sellupäätöstä kantajia koskevilta osin ja kieltäytyessään palauttamasta kantajien maksamia sakkoja jättänyt noudattamatta 31.3.1993 annetusta yhteisöjen tuomioistuimen tuomiosta johtuvia oikeudellisia seurauksia. Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa.

36 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantajat toteavat, ettei komissio ole noudattanut sitä yhteisön oikeuden periaatetta, että kumoamistuomio tekee kanteen kohteena olleen toimen pätemättömäksi kaikkia kohtaan (erga omnes) takautuvasti (ex tunc).

37 Kantajien mukaan perustamissopimuksen 174 artiklan ensimmäisestä kohdasta käy ilmi, että kumoamistuomion erga omnes -vaikutus koskee niin päätöksiä, josta nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse, kuin asetuksiakin, sillä kyseisessä määräyksessä ei tehdä erityyppisten toimien perusteella eroa kumoamisen oikeusvaikutusten välille.

38 Kantajat katsovat vastoin komission toteamusta, että sellupäätöstä ei ole pidettävä yksittäistapauksittaisten päätösten nippuna, vaan se on katsottava yhdeksi ainoaksi päätökseksi, joka on osoitettu useille yrityksille. Tätä käsitystä tukevat yhteisöjen tuomioistuimen toteamukset 31.3.1993 annetussa tuomiossa; näiden toteamusten mukaan komissio ei ole yrittänyt selittää, millä tavoin kukin yksittäinen yritys, jolle päätös on osoitettu, on osallistunut päätöksen päätösosan 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa kilpailusääntöjen vastaisiksi todettuihin menettelyihin, siten, että siinä olisi selitetty, ketkä olisivat keskenään yhdenmukaistaneet hintojaan ja minä aikoina.

39 Kantajat lisäävät, että kumoamistuomion erga omnes -vaikutus perustuu lisäksi erittäin vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön (ks. asia 2/54, Italia v. korkea viranomainen, tuomio 21.12.1954, Kok. 1954, s. 73; asia 3/54, Assider v. korkea viranomainen, tuomio 11.2.1955, Kok. 1955, s. 123; asia 4/54, ISA v. korkea viranomainen, tuomio 11.2.1955, Kok. 1955, s. 177; asia 5/55, Assider v. korkea viranomainen, tuomio 28.6.1955, Kok. 1955, s. 263 ja em. yhdistetyt asiat Snupat v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961; julkisasiamies Lagrangen ratkaisuehdotus yhdistetyissä asioissa 28/62, 29/62 ja 30/62, Da Costa en Schaake ym., tuomio 27.3.1963, Kok. 1963, s. 59, 79; julkisasiamies Gandin ratkaisuehdotus asiassa 50/69 R, Saksa v. komissio, määräys 5.10.1969, Kok. 1969, s. 449, 454; julkisasiamies Dutheillet de Lamothen ratkaisuehdotus yhdistetyissä asioissa 9/71 ja 11/71, Compagnie d'approvisionnement et des Grands moulins de Paris v. komissio, tuomio 13.6.1972, Kok. 1972, s. 391, 411; asia 30/76, Küster v. parlamentti, tuomio 25.11.1976, Kok. 1976, s. 1719 sekä julkisasiamies Reischlin ratkaisuehdotus tässä asiassa, s. 1730; asia 76/79, Könecke v. komissio, tuomio 5.3.1980, Kok. 1980, s. 665; asia 66/80, International Chemical Corporation, tuomio 13.5.1981, Kok. 1981, s. 1191; em. asia Asteris ym. v. komissio; asia 359/87, Pinna, tuomio 2.3.1989, Kok. 1989, s. 585 ja julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus tässä asiassa, 13—16 ja 29 kohta).

40 Kantajat toteavat, että vaikka yhteisöjen tuomioistuimilla on valta rajoittaa tuomioidensa erga omnes -vaikutuksia (ks. esim. asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. II-1775 ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. II-1847), yhteisöjen tuomioistuin ei ole käyttänyt tätä valtaansa 31.3.1993 antamassaan tuomiossaan. Toisin kuin sellupäätöksen 1 artiklan 4 kohta, sen 1 ja 2 kohta kumottiin rajoittamatta kumoamisen vaikutuksia, joten näissä kohdissa olleet toteamukset kumottiin myös kantajia koskevilta osin.

41 Tämän tuomion tuomiolauselman 7 kohta, jonka mukaan "kantajille määrätyt sakot poistetaan", ei voi tämän asian kantajien mukaan muuttaa tätä käsitystä. Siinä on maininta "kantajille" nyt käsiteltävänä olevan asian kantajien mukaan vain siksi, että ne yritykset, joiden sakot yhteisöjen tuomioistuin poisti kokonaan, erotettaisiin niistä, joiden sakot yhteisöjen tuomioistuin pysytti osaksi tai kokonaan.

42 Tästä seuraa kantajien käsityksen mukaan, että 31.3.1993 annettu yhteisöjen tuomioistuimen tuomio velvoittaa komission perusteettoman edun saamisen välttämiseksi peruuttamaan sellupäätöksen siltä osin, kuin siinä on määrätty ruotsalaisille adressaateille sakkoja näissä päätöksen kohdissa todetuista kilpailusääntöjen vastaisista menettelyistä, ja palauttamaan osaksi nämä sakot korkoineen, joiden suuruus määräytyy sen edun perusteella, joka näiden summien hallussapidosta on saatu.

43 Kanneperusteensa toisessa osassa kantajat vetoavat siihen, että komissio on rikkonut perustamissopimuksen 176 artiklaa.

44 Kantajien mukaan tässä määräyksessä asianomainen toimielin velvoitetaan toteuttamaan kumoamistuomion täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimenpiteet sekä oikeudenkäynnin asianosaisten osalta että muita kohtaan. Velvollisuus noudattaa tuomiota tarkoittaa vastaajana olleen toimielimen kannalta muun muassa sitä, että sen on tarkasteltava samanlaisia tapauksia uudelleen tuomion valossa. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa komission olisi muun muassa pitänyt huolehtia siitä, että ruotsalaiset adressaatit, jotka olivat samankaltaisessa tilanteessa kuin yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi asian saattaneet kantajat, olisi saatettu samaan asemaan kuin ne (em. yhdistetyt asiat Snupat v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961 sekä asia 92/78, Simmenthal v. komissio, tuomio 6.3.1979, Kok. 1979, s. 777 ja em. asia Könecke v. komissio).

45 Kantajat toteavat, että asianomaisen toimielimen pitäisi tätä tarkoitusta varten perehtyä tuomion tuomiolauselman lisäksi sen perusteluihin (em. asia Asteris ym. v. komissio). Tältä osin kantajat korostavat, että 31.3.1993 annettu tuomio sisältää yleisiä päätelmiä, jotka soveltuvat myös niiden sellaisiin menettelyihin, jotka on katsottu kilpailusääntöjen vastaisiksi.

46 Kantajat huomauttavat erityisesti, että yhteisöjen tuomioistuin kumosi sellupäätöksen 1 artiklan 1 kohdan sillä perusteella, että komissio ei ollut selvittänyt, mikä todistusarvo eräillä asiakirjatodisteilla oli, eikä ollut näyttänyt toteen, että hintojen yhdenmukaistaminen oli ainoa mahdollinen selitys niille osoituksille samanlaisesta käyttäytymisestä, joihin se vetosi. Kantajat korostavat myös, että 1 artiklan 2 kohta

kumottiin sillä perusteella, että kyseistä kilpailusääntöjen rikkomista ei ollut mainittu väitetiedoksiannossa, mikä oli puolustautumisoikeuksien vastaista ja teki siis komission menettelyn virheelliseksi kaikkia niitä kohtaan, joille tämä väitetiedoksianto on osoitettu ja joiden sittemmin väitettiin ottaneen osaa tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kaikki näiden toteamusten perusteella maksetut sakot olisi siis pitänyt palauttaa.

47 Komissio huomauttaa, että olennainen kysymys tässä asiassa on, voiko yritys, jolle komissio on määrännyt kilpailuoikeuden rikkomisesta sakon ja joka on maksanut sen nostamatta kumoamiskannetta tästä päätöksestä, sittemmin vaatia sakon palauttamista sillä perusteella, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tai yhteisöjen tuomioistuin on kumonnut päätöksen sellaisille muille yrityksille, jotka olivat määräajassa nostaneet kumoamiskanteen ja voittaneet asian, määrättyjen sakkojen osalta.

48 Komission mukaan kysymykseen on vastattava kieltävästi, sillä päätökset, joilla sakot määrätään, ovat yksittäistapauksittaisia päätöksiä, jotka on osoitettu eri adressaateille. Vain se, jolle päätös on osoitettu, voi nostaa siitä kumoamiskanteen. Jos tällainen henkilö kuitenkin päättää olla nostamatta kumoamiskannetta sitä koskevassa määräajassa, päätös jää voimaan häntä kohtaan ja on kaikilta osiltaan velvoittava perustamissopimuksen 189 artiklan mukaisesti. Ei siis ole olemassa perustetta, joka velvoittaisi komission palauttamaan — tai sallisi sen palauttaa — osaksikaan kyseessä olevia sakkoja. Mikäli kantajien vaatimus hyväksyttäisiin, se merkitsisi perustamissopimuksen 173 artiklassa olevan määräajan kiertämistä.

49 Komissio kiistää kantajien väitteen, jonka mukaan sellupäätöksen 1 artiklan 1 ja 2 kohdan kumoaminen vaikuttaisi kaikkien kesken (erga omnes), ja että komission olisi sen vuoksi palautettava ne sakot, jotka on maksettu näissä kahdessa kohdassa olevien toteamusten perusteella.

50 Komissio väittää tältä osin, että kantajat sekoittavat toisiinsa päätösten ja asetusten aseman oikeusjärjestyksessä. Asetuksilla on oikeusvaikutuksia yleisesti ja abstraktisti tarkoitettua henkilöryhmää kohtaan, kun taas päätökset ovat yksittäistapauksia koskevia hallintotoimia, jotka vaikuttavat niiden yksittäisten henkilöiden oikeusasemaan, joille ne on osoitettu. Pelkästään se, että päätökset, joilla kantajille on määrätty sakkoja, on tehty samalla kertaa kuin muita asiassa osallisina olleita yrityksiä koskeneet päätökset, ei muuta miksikään kunkin päätöksen yksittäistapauksellista luonnetta. Vaikka asetuksen kumoamisella voi olla yleisiä vaikutuksia, päätöksen kumoaminen sen sijaan vaikuttaa vain sen kantajan oikeusasemaan, joka on voittanut asian.

51 Koska sellupäätös on komission mukaan todellisuudessa nippu yksittäistapauksittaisia päätöksiä, jotka on osoitettu eri henkilöille ja joissa on määrätty sakot kullekin erikseen, 31.3.1993 annetulla tuomiolla ei ole erga omnes -vaikutusta siten, kuin kantajat haluaisivat sillä olevan. Tätä tulkintaa tukee tuomion tuomiolauselman sanamuoto, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuin poisti "kantajille määrätyt sakot" tai alensi niitä; kantajilla, joille määrätyistä sakoista oli kyse, tarkoitetaan tässä yrityksiä, jotka olivat nostaneet kanteen. Yhteisöjen tuomioistuin ei olisi voinut kumota päätöstä siltä osin, kuin ruotsalaisille adressaateille oli määrätty sakkoja.

52 Siihen väitteeseen, jonka mukaan komissio olisi rikkonut perustamissopimuksen 176 artiklaa, komissio vastaa, että se on täyttänyt kokonaisuudessaan velvollisuutensa noudattaa 31.3.1993 annettua tuomiota, kun se on palauttanut niiden kantajien maksamat sakot, jotka voittivat asian yhteisöjen tuomioistuimessa. Ruotsalaisille adressaateille, jotka ovat kantajia nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, se ei ole velvollinen palauttamaan niiden maksamia sakkoja eikä sillä edes ole oikeutta tehdä sitä.

53 Komissio toteaa lopuksi, että kantajien väite, jonka mukaan sen olisi huolehdittava siitä, että ruotsalaiset adressaatit, jotka olivat samankaltaisessa tilanteessa kuin

yhteisöjen tuomioistuimessa käsiteltävänä olleen asian kantajat, saatettaisiin samaan asemaan kuin viimeksi mainitut, on ilmeisen virheellinen. Ruotsalaiset adressaatit eivät nimittäin ole samassa tilanteessa kuin muut, joille päätös on osoitettu, koska ne nimenomaan eivät ole nostaneet kumoamiskannetta perustamissopimuksen 173 artiklan mukaisessa määräajassa.

54 Komissio on vastannut suullisessa käsittelyssä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen todeten, että edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Snupat vastaan korkea viranomainen annettua ratkaisua ei voida soveltaa tähän tapaukseen. Nyt esillä oleva tapaus poikkeaa komission mielestä huomattavasti tämän asian taustasta (ks. paitsi em. yhdistetyt asiat Snupat v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961; myös yhdistetyt asiat 32/58 ja 33/58, Snupat v. korkea viranomainen, tuomio 17.7.1959, Kok. 1959, s. 275 ja asia 14/61, Hoogovens v. korkea viranomainen, tuomio 12.7.1962, Kok. 1962, s. 485). Snupat-niminen yritys oli ensinnäkin, toisin kuin ruotsalaiset adressaatit, todellisuudessa käyttänyt aikanaan kaikki sen käytettävissä olleet oikeussuojakeinot riitauttaakseen korkean viranomaisen sille vastaiset päätökset. Toiseksi komissio toteaa, että yhdistetyissä asioissa Snupat vastaan korkea viranomainen oli kyse tasaamisjärjestelmästä, joka luonteensa vuoksi sai aikaan yhteyden niiden kohtelutapojen välille, joita korkea viranomainen sovelsi eri yrityksiin. Tietyille yrityksille annetut vapautukset johtivat automaattisesti siihen, että muiden, muun muassa kantaja Snupatin, maksuosuudet olivat suuremmat. Tällaista yhteyttä niiden, joille päätös on osoitettu, välillä ei nyt esillä olevassa tapauksessa ole.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

55 Ensiksi on tutkittava se kantajien väite, jonka mukaan 31.3.1993 annettu tuomio vaikuttaisi kaikkia kohtaan (erga omnes). Kantajien mukaan tuomiolla on kumottu sellupäätöksen 1 artiklan kaksi ensimmäistä kohtaa rajoittamatta kumoamisen ulottuvuutta, joten näihin kohtiin sisältyvät komission toteamukset kilpailusääntöjen vastaisista menettelyistä on kumottu myös kantajia koskevilta osin.

56 Tätä väitettä ei voida hyväksyä. Vaikka missään ei kielletäkään komissiota tekemästä yhtä ainoaa päätöstä useista kilpailusääntöjen vastaisista menettelyistä, olkoonkin että jotkut niistä, joille päätös on osoitettu, eivät ole osallistuneet osaan näistä kilpailusääntöjen vastaisista menettelyistä, edellyttäen että päätöksestä käy selvästi ilmi kullekin, jolle se on osoitettu, ne seikat, joita on pidetty langettavina sen osalta (yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 111 kohta), ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että sellupäätöstä, vaikka se onkin yhden ainoan päätöksen muotoon laadittu ja siinä muodossa julkaistu, on tarkasteltava nippuna yksittäistapauksissa tehtyjä päätöksiä, joissa todetaan, millä tavalla kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, on katsottu rikkoneen kilpailusääntöjä, ja määrätään mahdollisesti sakko. Tästä syystä komissio olisi voinut halutessaan tehdä muodollisesti useita eri yksittäistapauksittaisia päätöksiä, joissa olisi todettu se, millä menettelyillä komissio katsoi perustamissopimuksen 85 artiklaa rikotun.

57 Tätä käsitystä tukee lisäksi sellupäätöksen päätösosan sanamuoto, jossa todetaan erikseen kunkin yrityksen osalta, millä tavalla ne ovat rikkoneet kilpailusääntöjä, ja määrätään sen mukaan yrityskohtaiset sakot kullekin niistä, joille päätös on osoitettu (ks. erityisesti sellupäätöksen 1 ja 3 artikla).

58 Perustamissopimuksen 189 artiklan perusteella jokainen näistä sellupäätökseen sisältyvistä yksittäistapauksittaisista päätöksistä velvoittaa kaikilta osiltaan sitä, jolle se on osoitettu. Mikäli joku, jolle päätös on osoitettu, ei ole nostanut sellupäätöksestä 173 artiklan mukaista kumoamiskannetta itseään koskevilta osin, päätös pysyy siis voimassa hänen osaltaan ja velvoittaa häntä (ks. vastaavasti asia C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf, tuomio 9.3.1994, Kok. 1994, s. I-833, 13 kohta).

59 Tämän vuoksi on niin, että jos joku, jolle päätös on osoitettu, päättää nostaa kumoamiskanteen, asia tulee yhteisöjen tuomioistuimessa tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vireille vain päätöksen häntä koskevilta osin. Sen sijaan

muita niistä, joille päätös on osoitettu, koskevat päätöksen osat, joita nämä eivät ole riitauttaneet, eivät kuulu sen riidan kohteeseen, joka yhteisöjen tuomioistuimen tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on ratkaistava.

60 Yhteisöjen tuomioistuin tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi ratkaista kumoamiskannetta käsittelevässä oikeudenkäynnissä vain asianosaisten sen tutkittavaksi saattaman oikeudenkäynnin kohteen. Näin ollen sellupäätöksen kaltainen päätös voidaan kumota vain siltä osin, kuin ne, joille se on osoitettu, voittavat asiansa yhteisöjen tuomioistuimissa.

61 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tämän vuoksi, että yhteisöjen tuomioistuimen tuomion tuomiolauselman 1 ja 2 kohtaa on tulkittava siten, että sellupäätöksen 1 artiklan kaksi ensimmäistä kohtaa on kumottu vain niiltä osin, kuin ne koskevat yhteisöjen tuomioistuimessa voittaneita asianosaisia. Tätä käsitystä tukee myös tuomion tuomiolauselman 7 kohta, jossa todetaan, että ainoastaan "kantajille määrätyt sakot" poistetaan tai niitä alennetaan.

62 Tältä osin on todettava, että oikeuskäytännöllä, johon kantajat ovat vedonneet erga omnes -vaikutusta koskevan väitteensä tueksi, ei ole merkitystä tässä asiassa, kuten komissiokin on aivan oikein todennut, koska jokainen niistä tuomioista, joihin on viitattu, koskee eri oikeudellista ongelmaa, jotka liittyvät hyvin erityyppisiin tilanteisiin tosiseikkojen osalta.

63 Edellä esitetystä seuraa, että kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä perusteettomana.

64 Seuraavaksi on tutkittava kanneperusteen toista osaa, joka koskee sitä, että kantajien mukaan komissio on rikkonut perustamissopimuksen 176 artiklaa jättämällä noudattamatta velvollisuutensa tarkastella uudelleen sellupäätöksen laillisuutta ruotsalaisia adressaatteja koskevilta osin.

65 Perustamissopimuksen 176 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan "toimielimen, jonka säädös on julistettu mitättömäksi — — on toteutettava yhteisön tuomioistuimen tuomion täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimenpiteet".

66 Komissio on 4.10.1995 päivätyssä kirjeessään kieltäytynyt tarkastelemasta uudelleen 31.3.1993 annetun tuomion valossa sellupäätöksen jälkeistä oikeudellista tilannetta ruotsalaisten adressaattien osalta ja erityisesti kieltäytynyt tutkimasta, edellyttikö tuomion täytäntöönpano sitä, että sellupäätöksellä määrätyt sakot palautettaisiin kokonaan tai osaksi niille, joille päätös on osoitettu, mutta jotka eivät olleet nostaneet kumoamiskannetta. Perustellakseen kielteisen kantansa komissio on todennut, että se ei missään tapauksessa ollut velvollinen palauttamaan ruotsalaisten adressaattien maksamia sakkoja eikä sillä edes ollut oikeutta tehdä sitä.

67 Tämän perustelun osalta on ensiksi tutkittava, oliko komissio perustamissopimuksen 176 artiklan perusteella velvollinen tarkastelemaan uudelleen 31.3.1993 annetun tuomion valossa sellupäätöksen laillisuutta siltä osin, kuin se kohdistui päätöksen adressaateista niihin, jotka eivät olleet nostaneet määräajassa kumoamiskannetta. Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on tarvittaessa tutkittava, oliko komissiolla esillä olevassa tapauksessa oikeus kieltäytyä uudelleentarkastelusta sillä perusteella, ettei se ollut velvollinen palauttamaan maksettuja sakkoja eikä se edes saanut tehdä sitä.

68 Komissiolle esillä olevassa tapauksessa perustamissopimuksen 176 artiklan perusteella kuuluvien velvollisuuksien sisällön selvittämiseksi on määriteltävä, mitä tarkoittaa velvollisuus toteuttaa "tuomion täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimenpiteet", jotta saadaan tietää, kattoiko tämä velvollisuus sellupäätöksen adressaateista ne, jotka eivät olleet nostaneet kumoamiskannetta 173 artiklassa olevassa määräajassa.

69 Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että perustamissopimuksen 176 artiklan sanamuodosta ei voida päätellä, että siinä asetettu velvollisuus koskisi vain kulloisenkin tuomioon johtaneen oikeudenkäynnin asianosaisten oikeusasemaa. Lähtökohtaisesti ei siis voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, etteivätkö toimenpiteet, jotka asianomaisen toimielimen on toteutettava, voisi poikkeuksellisesti ulottua varsinaisen kumoamistuomioon johtaneen oikeudenkäynnin ulkopuolelle, jotta tuomiossa todettujen lainvastaisuuksien vaikutukset saadaan poistettua (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Asteris ym. v. komissio, tuomion 28—31 kohta).

70 Yhteisöjen tuomioistuin on omaksunut tämän kannan tulkitessaan EHTY:n perustamissopimuksen 34 artiklaa, jossa asetetaan asianomaiselle toimielimelle samantyyppisiä velvollisuuksia kuin EY:n perustamissopimuksen 176 artiklassa. Yhteisöjen tuomioistuin on näet edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Snupat vastaan korkea viranomainen 22.3.1961 antamassaan tuomiossa katsonut, että korkean viranomaisen oli sen jälkeen, kun tuomiolla oli todettu kantajalle vapautusten muodossa etuja antanut hallintopäätös lainvastaiseksi, harkittava uudelleen aiempaa kantaansa näiden vapautusten laillisuudesta ja tutkittava, saatettiinko aiemmat muiden yritysten hyväksi tehdyt samantyyppiset päätökset pitää voimassa, kun otettiin huomioon tuomiossa vahvistetut periaatteet. Lisäksi korkea viranomainen saattoi olla velvollinen tarvittaessa laillisuusperiaatteen vuoksi peruuttamaan tällaiset päätökset (Kok. 1961, s. 150 ja 159—161).

71 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että seuraavat kolme toteamusta ovat asiaan vaikuttavia, kun harkitaan, voidaanko tätä oikeuskäytäntöä soveltaa nyt esillä olevaan asiaan. Ensinnäkin on todettava, että 31.3.1993 annetussa tuomiossa kumotaan osa toimea, joka koostuu useista yksittäistapauksittaisista päätöksistä, jotka on tehty yhden ja saman hallinnollisen menettelyn päätteeksi. Toiseksi on todettava, että nyt esillä olevan asian kantajat ovat paitsi niitä, joille tämä toimi on osoitettu, niin myös niitä, joille on määrätty sakkoja sillä perusteella, että niiden on katsottu rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklaa; tämän saman rikkomisen osalta 31.3.1993 annetussa tuomiossa päätös on kumottu niiden sen adressaattien osalta, jotka olivat nostaneet perustamissopimuksen 173 artiklan nojalla kanteen. Kolmanneksi on todettava, että tämän asian kantajiin kohdistuvat yksittäistapauksittaiset päätökset perustuvat kantajien mukaan samoihin tosiasioita koskeviin toteamuksiin ja samoihin taloudellisiin ja oikeudellisiin arviointeihin, joiden osalta tuomiossa päätös kumottiin.

72 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että asianomainen toimielin voi olla perustamissopimuksen 176 artiklan perusteella velvollinen tutkimaan kohtuullisen ajan kuluessa tehdystä vaatimuksesta, onko sen ryhdyttävä toimenpiteisiin asian voittaneiden asianosaisten lisäksi niitä kohtaan, joille toimi on osoitettu, mutta jotka eivät nostaneet siitä kumoamiskannetta. Silloin kun toteamus siitä, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu, kumotaan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla sillä perusteella, että epäiltyä yhdenmukaistettua menettelytapaa ei pystytty näyttämään toteen, laillisuusperiaatteen vastaista olisi se, ettei komissio olisi velvollinen tutkimaan samoihin tosiseikkoihin perustunutta alkuperäistä päätöstään muun samaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan osallistuneen osalta.

73 Seuraavaksi on määriteltävä, mitä velvollisuuksia 31.3.1993 annetusta tuomiosta johtuu, ja selvitettävä edellä esitettyjen periaatteiden perusteella, missä määrin tuomio velvoittaa komission tarkastelemaan uudelleen ruotsalaisten adressaattien sellupäätöksestä johtuvaa oikeusasemaa. Tässä tarkoituksessa on tutkittava sekä tuomiolauselma että tuomion perustelut.

74 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että asianomaisen toimielimen on tällaisen tuomion noudattamiseksi ja pannakseen sen täysin täytäntöön noudatettava tuomion tuomiolauselman lisäksi tuomion perusteluja, jotka ovat tuomiolauselman välttämätön tuki, sillä perustelut ovat välttämättömiä määritettäessä sitä, mitä tuomiolauselmassa tarkasti ottaen on lausuttu. Nimenomaan perusteluissa yksilöidään täsmällisesti se kohta, joka on katsottu lainvastaiseksi, ja nimenomaan niistä käyvät ilmi tarkasti ne syyt, joiden vuoksi tuomiolauselmassa mainittu kohta on katsottu lainvastaiseksi ja jotka asianomaisen toimielimen on otettava huomioon, kun se korvaa kumotun toimen muulla (em. yhdistetyt asiat Asteris ym. v. komissio, tuomion 27 kohta).

75 Tässä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin on kumonnut sellupäätöksen 1 artiklan 1 kohdan perustamalla käsityksensä näkökantoihin, jotka soveltuvat yleisesti komission analyysiin sellumarkkinoista ja jotka eivät perustu sellupäätöksen yksittäisten adressaattien käyttäytymisen tai menettelytapojen tutkimiseen.

76 Tältä osin on huomattava, että komissio oli tässä sellupäätöksen kohdassa todennut, että selluntuottajat, joihin kuuluivat kaikki ruotsalaiset adressaatit, jotka ovat tämän asian kantajia, olivat yhdenmukaistaneet menettelytapojaan yhteisöön myytävän valkaistun sulfaattisellun hintojen osalta koko ajan vuosina 1975—1981 tai osan aikaa tästä ajanjaksosta. Tämä yhdenmukaistaminen ilmeni komission mukaan siitä, että oli olemassa järjestelmä, jossa hinnat ilmoitettiin neljännesvuosittain.

77 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, ettei järjestelmä, jossa hinnat ilmoitettiin neljännesvuosittain, sinänsä ollut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen (tuomion 64 ja 65 kohta), ja hylännyt perusteettomana komission väitteen siitä, että hintojenilmoittamisjärjestelmä olisi aihetodiste siitä, että sitä olisi edeltänyt yhdenmukaistaminen (tuomion 66—127 kohta).

78 Tämän viimeksi mainitun väitteen osalta yhteisöjen tuomioistuin on ensinnäkin hylännyt kilpailusääntöjen rikkomisesta kantajia vastaan käytettynä todisteena sellupäätöksen 61 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa mainitut teleksit, koska komissio ei kyennyt täsmentämään, mikä niiden todistusarvo oli.

79 Toiseksi yhteisöjen tuomioistuin on komission muiden todisteiden osalta katsonut, ettei ollut näytetty toteen, että hintojen yhdenmukaistaminen oli ainoa mahdollinen selitys markkinoilla havaituille osoituksille samankaltaisesta käyttäytymisestä.

80 Yhteisöjen tuomioistuin on asiantuntijalausuntoihin nojautuen voinut todeta, että hintojenilmoittamisjärjestelmää voitiin pitää järkevin perustein siitä johtuvana, että sellukauppa oli pitkän aikavälin kauppaa ja että sekä ostajilla ja myyjillä oli tarve vähentää kaupallisia riskejä. Samat tai lähes samat hintojen ilmoittamispäivät puolestaan saattoivat olla suoraa seurausta markkinoiden suuresta avoimuudesta,

jota ei voitu pitää keinotekoisena. Lisäksi hintojen ja niiden kehittymisen samankaltaisuus saattoi selittyä tyydyttävällä tavalla markkinoiden oligopolistisella kehityssuunnalla ja tiettyjä ajanjaksoja koskevilla erityispiirteillä (tuomion 126 kohta).

81 Yhteisöjen tuomioistuin katsoi näin ollen, että koska etukäteen sovitusta yhdenmukaistamisesta ei ollut olemassa vakavia, täsmällisiä ja yhtäpitäviä aihetodisteita, komissio ei ollut kyennyt näyttämään toteen, että ilmoitettuja hintoja olisi yhdenmukaistettu (tuomion 127 kohta).

82 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että nämä yhteisöjen tuomioistuimen näkökannat, jotka perustuvat yleisesti sen taloudellisen ja oikeudellisen arvioinnin oikeellisuuteen, jonka komissio on tehnyt markkinoilla havaitusta samankaltaisesta käyttäytymisestä, herättävät vakavia epäilyksiä sellupäätöksen laillisuuden suhteen siltä osin, kuin sen 1 artiklan 1 kohdassa todetaan, että myös ruotsalaiset adressaatit ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa yhdenmukaistamalla yhteisöön myytävän valkaistun sulfaattisellun hintoja päätöksessä mainittuina ajanjaksoina.

83 Vaikka komissio vakuuttaakin sellupäätöksen 82 kohdassa, että se on perustanut päätelmänsä yhdenmukaistamisen osalta sekä erilaiseen suoraan ja epäsuoraan tietojenvaihtoon että havaittuun käyttäytymisen samankaltaisuuteen (ks. myös 31.3.1993 annetun tuomion 66 kohta), komission vastauksista yhteisöjen tuomioistuimen kysymyksiin ilmenee, että tärkein todiste kilpailusääntöjen rikkomisesta perustui markkinoilla havaittuun samankaltaiseen käyttäytymiseen. Komission mukaan päätelmä ilmoitettujen tai kaupoissa noudatettujen hintojen yhdenmukaistamisesta ei missään tapauksessa perustunut yksinomaan teleksiin tai muihin sellupäätöksen 61—70 kohdassa mainittuihin asiakirjoihin (ks. 31.3.1993 annettuun tuomioon liittyvä, suullista käsittelyä varten laadittu kertomus, VII. F kohta, Kok. 1993, s. I-1416).

84 Vaikka katsottaisiinkin, että näitä asiakirjoja voitaisiin pitää perusteena sille, että sellupäätöksen päätösosan kaikki toteamukset tai osa niistä olisivat perusteltuja ruotsalaisia adressaatteja kohtaan (ks. tältä osin 31.3.1993 annettuun tuomioon liittyvä julkisasiamies Darmonin ratkaisuehdotus, 464—476 kohta), yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin hylännyt komission tärkeimmän todisteen, jota se on käyttänyt kaikkia niitä vastaan, joille sellupäätös on osoitettu, näyttääkseen toteen hintojen yhdenmukaistamisen ja siis perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tältä osin, että tuomio selvästikin vaikuttaa ruotsalaisia adressaatteja kohtaan tehtyihin toteamuksiin.

85 Näiden seikkojen perusteella ja ilman, että on tarpeen tutkia, mikä vaikutus yhteisöjen tuomioistuimen 31.3.1993 antaman tuomion 40 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa olevilla toteamuksilla, jotka koskevat väitetiedoksiannon virheellisyyksiä, saattaisi olla sen suhteen, onko ruotsalaisten adressaattien näytetty rikkoneen kilpailusääntöjä kauppahintoja yhdenmukaistamalla siten, kuin heidän on väitetty tehneen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission olisi pitänyt kantajien vaatimuksen johdosta — perustamissopimuksen 176 artiklan ja hyvän hallintotavan mukaisesti — tarkastella uudelleen 31.3.1993 annetun tuomion perustelujen valossa sellupäätöksen laillisuutta ruotsalaisia adressaatteja koskevilta osin ja arvioida, oliko tarkastelun perusteella syytä palauttaa maksettuja sakkoja.

86 Tästä seuraa, että 4.10.1995 päivätty kirje on kaikkea muuta kuin pelkästään sellupäätöstä annettaessa tehdyn arvioinnin vahvistaminen ja että se sisältää väistämättä 176 artiklan nojalla tehdyn komission päätöksen, jonka mukaan 31.3.1993 annetun tuomion perustelut eivät velvoita sitä tarkastelemaan uudelleen aiempaa kantaansa. Kyseessä on uusi päätös, jonka kantajat voivat riitauttaa, minkä ne ovatkin tehneet ajoissa nostamalla nyt käsiteltävänä olevan kanteen. Tämän vuoksi kanne on tutkittava.

87 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että edellä mainittu asiassa TWD Textilwerke Deggendorf annettu tuomio ei ole tällaisen johtopäätöksen esteenä,

koska tässä kantajille ei anneta mahdollisuutta kiertää kanteen nostamisen määräaikoja eikä niin ollen myöskään sellupäätöksen lopullisuutta heitä kohtaan. Toisin kuin asiassa Deggendorf, jossa kyseessä ollut yritys yritti vedota ennakkoratkaisumenettelyssä sellaisen päätöksen lainvastaisuuteen, josta se ei ollut nostanut kannetta 173 artiklassa olevassa määräajassa, nyt esillä olevassa tapauksessa tuomioistuinvalvonta ei kohdistu alkuperäiseen päätökseen, siis sellupäätökseen, vaan uuteen, perustamissopimuksen 176 artiklan nojalla tehtyyn päätökseen.

88 Sen varalta, että komissio päättelisi perustamissopimuksen 176 artiklan mukaan tehtävän sellupäätöksen uudelleentarkastelun perusteella, että tietyt toteamukset siitä, että ruotsalaiset adressaatit olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisiin menettelyihin, olisivat lainvastaisia, on tässä vaiheessa päättelyä tutkittava komission väitteitä siitä, ettei se ollut velvollinen palauttamaan sakkoja eikä sillä ollut edes oikeutta tehdä sitä.

89 Siitä, onko komissiolla oikeus palauttaa sakot, on todettava, että vaikka 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 3 ja 15 artiklan nojalla tehtyjen komission päätösten, joissa on todettu 85 tai 86 artiklaa rikotun ja määrätty tästä syystä sakkoja, peruuttamisesta tai poistamisesta ei ole olemassa erityisiä säännöksiä, asetus ei kuitenkaan estä sitä, että komissio tarkastelee päätöstään uudelleen yksityisen oikeussubjektin hyväksi, silloin kun päätös on joltain osin lainvastainen.

90 Tältä osin on hyödyllistä todeta, millainen oikeuskäytäntö liittyy niille, joille toimi on osoitettu, subjektiivisia oikeuksia tai vastaavia etuja antavien hallintotoimien peruuttamiseen. Yhteisöjen tuomioistuin on tunnustanut luottamuksensuojan

periaatteesta ja oikeusvarmuuden periaatteesta johtuvin varauksin, että yhteisöjen toimielimillä on oikeus peruuttaa lainvastainen päätös, jolla sille, jolle se on osoitettu, on annettu jokin etu (yhdistetyt asiat 7/56 ja 3/57—7/57, Algera ym. v. edustajakokous, tuomio 12.7.1957, Kok. 1957, s. 81; asia 14/81, Alpha Steel v. komissio, tuomio 3.3.1982, Kok. 1982, s. 749 ja asia 15/85, Consorzio Cooperative d'Abruzzo v. komissio, tuomio 26.2.1987, Kok. 1987, s. 1005).

91 Tätä oikeuskäytäntöä noudatetaan sitä suuremmalla syyllä siinä tapauksessa, että päätöksessä, josta on kyse, pelkästään asetetaan velvoitteita yksityiselle oikeussubjektille tai määrätään hänelle seuraamuksia, kuten tässä tapauksessa on asianlaita. Tässä tapauksessa siis sen, jolle päätös on osoitettu, luottamuksensuojaan ja saavutettuihin oikeuksiin liittyvät näkökohdat eivät estä sitä, että komissio peruuttaa päätöksen.

92 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että siltä osin kuin komissio päätyisi 31.3.1993 annetun tuomion perustelujen valossa tapahtuvan sellupäätöksen uudelleentarkastelun perusteella siihen, että tietyt toteamukset, joiden mukaan ruotsalaiset adressaatit olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisiin menettelyihin, olisivat lainvastaisia, sillä olisi oikeus palauttaa näiden toteamusten perusteella maksetut sakot. Tässä tapauksessa komission myös täytyisi laillisuusperiaatteen ja hyvän hallintotavan mukaisesti palauttaa vailla oikeudellista perustaa olevat sakot, koska muuten 176 artiklan tehokas vaikutus (effet utile) estettäisiin kokonaan.

93 Komission väitettä siitä, että sakkojen palauttaminen olisi vastoin talousarviota koskevia sääntöjä, ei voida hyväksyä. Näihin sääntöihin, joiden tarkoituksena on varmistaa toimielinten sisällä varainhoidon sääntöjenmukaisuus, ei voida vedota perusteena sille, että yksityisten oikeussubjektien oikeuksien suojaa voitaisiin

rajoittaa tai että yhteisöjen toimielimet voisivat välttää kumoamistuomion noudattamisen.

94 Edellä esitetystä seuraa, että komission päätöksessä on oikeudellinen virhe siltä osin, kuin siinä todetaan, ettei komissio ollut velvollinen palauttamaan kantajien maksamia sakkoja eikä saanut tehdä niin.

95 Tämän vuoksi komission päätös, joka sisältyy sen 4.10.1995 päivättyyn kirjeeseen ja jossa on hylätty kantajien vaatimus siitä, että sellupäätöksen laillisuutta on tarkasteltava uudelleen niitä koskevilta osin, on kumottava.

Toinen ja kolmas vaatimus, joilla pyritään siihen, että komissio velvoitettaisiin palauttamaan osa kantajien maksamista sakoista korkoineen

96 Kantajat vaativat kahdessa viimeisessä vaatimuksessaan, että komissio velvoitetaan toteuttamaan kaikki 31.3.1993 annetun tuomion täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimenpiteet ja erityisesti palauttamaan osa kantajien maksamista sakoista korkoineen.

97 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ettei näitä vaatimuksia, joilla pyritään siihen, että komissiolle annettaisiin määräyksiä, voida tutkia, koska perustamissopimuksen 173 artiklassa yhteisöjen tuomioistuimille annettu kumoamisvalta

ei sisällä sitä, että ne voisivat antaa määräyksiä yhteisöjen toimielimille (ks. esim. em. asia Consorzio Cooperative d'Abruzzo v. komissio, tuomion 18 kohta).

98 On huomattava, että perustamissopimuksen 176 artiklassa määrätään tuomiovaltaa käyttävän viranomaisen ja toimeenpanovaltaa käyttävän viranomaisen välisestä toimivallan jaosta, jonka mukaan toimielimen, jonka toimi on kumottu, on määriteltävä 31.3.1993 annetun tuomion kaltaisen kumoamistuomion täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimenpiteet käyttämällä harkintavaltaansa, jonka käyttäminen on yhteisöjen tuomioistuinten laillisuusvalvonnan alaista, ja noudattaen tältä osin sekä täytäntöön pantavan tuomion tuomiolauselmaa ja tuomion perusteluja että yhteisön oikeutta (em. yhdistetyt asiat Asteris ym. v. komissio).

99 Päätös siitä, perutaanko sellupäätös — mahdollisesti osaksi —, kuuluu ensisijaisesti komission toimivaltaan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi toimia komission sijasta, vaan komission kuuluu tehdä perustamissopimuksen 176 artiklan mukaan tämä arviointi.

100 Edellä esitetystä selviää, että toinen ja kolmas vaatimus on jätettävä tutkimatta.

Oikeudenkäyntikulut

101 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan hävinnyt asianosainen velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on pääosin hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, koska kantajat ovat sitä vaatineet.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(laajennettu toinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Komission päätös, joka sisältyy sen 4.10.1995 päivättyyn kirjeeseen ja jossa on hylätty kantajien vaatimus siitä, että ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 19 päivänä joulukuuta 1984 tehtyä komission päätöstä 85/202/ETY (IV.29.725 — Sellu) on tarkasteltava uudelleen yhdistetyissä asioissa C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. vastaan komissio, 31.3.1993 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion valossa niitä koskevilta osin, kumotaan.

2) Kanne jätetään tutkimatta siltä osin, kuin siinä vaaditaan määräysten antamista komissiolle.

3) Komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vesterdorf Bellamy Kalogeropoulos

Julistettiin Luxemburgissa 10 päivänä heinäkuuta 1997.

H. Jung B. Vesterdorf

kirjaaja laajennetun toisen jaoston puheenjohtaja